

NASJONALE RETNINGSLINJER FOR
SAMISK
GRUNNSKOLELÆRERUTDANNING
TRINN 1-7

Samisk 1 og 2

Forord

UHR-Lærerutdanning (tidligere Nasjonalt råd for lærerutdanning) har fra 2014 hatt ansvar for å revidere og utvikle nasjonale retningslinjer for lærerutdanningene i Norge. Nasjonale retningslinjer skal gi forpliktende kvalitetsstandarder for god lærerutdanning og skal revideres i tråd med kunnskapsfeltets utvikling. UHR-Lærerutdanning nedsatte 2016 en programgruppe med ansvar for å utarbeide retningslinjer for samiske grunnskolelærerutdanninger. På forespørsel fra programgruppen ble det nedsatt faggrupper for to fag i samiske grunnskolelærerutdanninger som ikke tidligere hadde hatt faglige retningslinjer, duodji og samisk språk.

Faggruppe for samisk språk har bestått av Ánte Mihkkal Gaup (leder) oppnevnt fra Sámi allaskuvla/Samisk høgskole, Sandra Nystø Ráhka oppnevnt fra Nord universitet, Helen Blind Brandsfjell oppnevnt fra Nord universitet, Else Hætta Eira, oppnevnt fra Utdanningsforbundet.

De nasjonale retningslinjene er utarbeidet med basis i Kunnskapsdepartementets forskrift for samiske grunnskolelærerutdanninger 1-7 og 5-10 som ble vedtatt 23. november 2016.

Arbeidet med de nasjonale retningslinjene i regi av UHR legger til grunn at retningslinjene kan revideres fortløpende når sektoren har gjort seg erfaring med dem.

Vennlig hilsen Svenning Bjørke
Leder, UHR-Lærerutdanning

Dagny Johnson Hov
Seniorrådgiver UHR

Innhold

Forord.....	2
Årstrinn 1-7.....	4
Faget i utdanningen.....	4
Samisk 1.....	4
Samisk 2.....	6
Årstrinn 5 – 10.....	9
Faget i utdanningen.....	9
Samisk 1.....	9
Samisk 2.....	11

Årstrinn 1-7

Faget i utdanningen

Lærerutdanningsfaget samisk, sørsamisk, lulesamisk og nordsamisk er et sammensatt og mangfoldig språk-, kultur, litteratur og tradisjonsbærende fag og en praksisarena for kvalifisert arbeid med språk og tekster fra fortid og samtid. Faget legger et viktig grunnlag for kulturlæring, kulturforståelse, danning og kritisk tenkning, særlig gjennom innsikt i hvordan språk og tekster former og blir formet av kulturelle fellesskap. Samiskfaget er sentralt for forståelsen av det samfunnet vi er en del av og må utvikles i tråd med samfunnsutviklingen.

Som språkfag har sørsamisk, lulesamisk og nordsamisk en særegen posisjon. Språk spiller en grunnleggende rolle for kunnskap, kommunikasjon, læring og kritisk tenkning. Det henger slik tett sammen med identitetsutviklingen til den enkelte språkbrukeren og med kultur- og samfunnsutviklingen gjennom tidene. Samtidig er språk inngangen til aktiv deltagelse i samfunnet, arbeidsliv og demokratiske prosesser. Gjennom arbeid med språk og tekster skal lærerutdanningens samiskfag legge grunnlaget for at studentene på kvalifisert vis kan bidra til at elever blir trygge og aktive språkbrukere som utvikler språk- og tekstkunnskap tilpasset trinn og alder.

Litterære tekster og kunstneriske uttrykk går i aktiv dialog med kulturens utvikling og spenninger, livsvilkår og tenkemåter. Både fiksjons- og saktekster gir innsyn i kulturelle og historiske referanserammer og innbyr til refleksjon og kritisk tenkning.

Arbeid med tekster i ulike medier og sjangre og fra ulike perspektiver – estetiske, kommunikative, kulturelle og historiske – skal legge grunnlaget for gode tekstvalg og faglig litteraturarbeid som innbyr elever på trinn 1–7 til opplevelse og tolkning, nyskaping og kritisk refleksjon.

Å lytte, tale og fortelle, lese og skrive, se og vise er sentrale aktiviteter i all kommunikasjon og læring. Samiskfaget gir spesialisert kunnskap om slike prosesser og god mulighet til å praktisere dem i faglig arbeid. Spesielt arbeid med muntlig kommunikasjon skal vektlegges. De skal lære å forstå hvordan elever utvikler og videreutvikler grunnleggende muntlig og skriftlig tekstkunnskap. De skal rustes til fagspesifikk undervisning i muntlig aktivitet, lesing og skriving og tilpasset elever med ulik bakgrunn og varierende ferdigheter på trinn 1–7. Studentene skal videreutvikle evne til å vurdere og diskutere egne og andres tekster og til å bruke relevante tekster og medium i faglig arbeid.

Studentene skal vurderes i samisk. For regler om fritak, sjå forskrift §5.

Samisk 1

Presentasjon av emnet (30 stp)

Samisk 1 gir et første grunnlag for samiskundervisning på trinn 1–7. Sentralt står språklige og litterære emner, fagdidaktiske spørsmål i begynneropplæringen og arbeid med de grunnleggende ferdighetene, særlig muntlig kommunikasjon. Emnet legger også vekt på at studentene skal utvikle sine egne språkferdigheter og sin egen tekstkompetanse og

formidlingsevne.

Læringsutbytte for samisk 1 (30 stp)

KUNNSKAP

Kandidaten

- har kunnskap om språkene som system og språkene i bruk
- har omfattende kunnskap om barns språkutvikling, med fokus på begynneropplæring
- har kunnskap om tilegnelse av ordforråd og om metoder som fremmer muntlig språkbruk
- har kunnskap om flerspråklighet og samisk som første- og andrespråk
- har bred kunnskap om metoder i den første lese- og skriveopplæringen
- har kunnskap om hva som kjennetegner ulike muntlige, skriftlige og multimodale tekster
- har bred kunnskap om sanger, joik, fortellinger, litteratur og andre kulturelle uttrykk som kan brukes i undervisning av barn
- har basiskunnskap om samiskspråklige rettigheter og tilbud for barn og unge, særlig på trinn 1–7.
- har kunnskap om samiske læringsmåter og nyttig gjøring av naturen og nærmiljøet som læringsarena
- har kunnskap om vurdering og læremidler, digitale og andre læringsressurser

FERDIGHETER

Kandidaten

- kan bruke samisk muntlig og skriftlig, sikkert og selvstendig, i profesjonssammenheng
- kan bruke kunnskap om språk og språkutvikling i språkstimulerende arbeid og kan gjøre greie for fagdidaktiske valg som skal fremme muntlig og skriftlig språkutvikling for alle elever
- kan bruke kunnskap om hva som kjennetegner ulike tekster i arbeid med muntlige, skriftlige og multimodale tekster i ulike medium
- kan planlegge, lede og kritisk vurdere varierte og differensierte læringsaktiviteter, også digitale, som fremmer dybdelæring og utvikling av de grunnleggende ferdighetene
- kan bruke ulike metoder i den første lese- og skriveopplæringa og tilpasse opplæringen for elever med ulik bakgrunn og varierende ferdigheter i samisk
- kan kjenne igjen tegn på lese-, skrive- og språkvansker, samt språkspærre
- kan kartlegge og vurdere språklige ferdigheter og gi læringsfremmende respons til alle elever
- kan vurdere, tilpasse og lage ulike samiskfaglige læremidler digitale og andre

GENERELL KOMPETANSE

Kandidaten

- kan legge til rette for at elevene utvikler og videreutvikler grunnleggende språkferdigheter og blir aktive språkbrukere som kan delta aktivt i klasserommet og på andre sosiale arenaer
- kan planlegge og gjennomføre samiskundervisning i sentrale emne og redegjøre for elevtilpassede fagdidaktiske valg
- kan vurdere egen praksis med gjeldende læreplaner, fagkunnskap og fag didaktisk innsikt som grunnlag
- kan legge til rette for kommunikativ samhandling og et læringsmiljø som motiverer elevene til å bruke samisk aktivt både i og utenfor klasserommet

Samisk 2

Presentasjon av emnet (30 stp)

Samisk 2 bygger på samisk 1. Emnet gir historisk bakgrunn og mer omfattende kunnskap om sentrale språklige og litterære emner, dypere innsikt i fagdidaktiske spørsmål i samiskundervisningen på mellomtrinnet og lese- og skriveopplæring for elever med samisk som første- og andrespråk. Emner gir et bedre faglig grunnlag for arbeid med læringsfremmende vurdering og tilpasset samiskopplæring for *alle* elever. Studentene får også mulighet til å videreutvikle sine egne språkferdigheter og sin egen tekstkompetanse og formidlingsevne.

Læringsutbytte for samisk 2

KUNNSKAP

Kandidaten

- har omfattende kunnskap om språkene som system og språkene i bruk
- har omfattende kunnskap om barns språkutvikling, med fokus på individuelle faktorer i språklæring
- har kunnskap om språkhistorie, språklig variasjon og andre samiske språk
- har kunnskap om språklig identitet, flerspråklig praksis og språkenes stilling i samfunnet
- har omfattende kunnskap om samisk som første- og andrespråk
- har omfattende kunnskap om muntlig kommunikasjon, begynneropplæringa og den

videre opplæringen i lesing og skriving

- har bred kunnskap om metoder i lese- og skriveopplæringen på mellomtrinnet
- har bred kunnskap om sanger, joik, fortellinger, litteratur og andre kulturelle uttrykk som kan brukes i undervisning av barn og unge
- har kunnskap om urfolksdidaktikk, utvidede læringsarenaer og naturen som viktig arena for læring og dannelse
- har kunnskap om vurdering og læremidler, digitale og andre læringsressurser

FERDIGHETER

Kandidaten

- kan bruke grammatikk- og språkkunnskap, tekst- og litteraturkunnskap i egen praksis
- kan bruke kunnskap om første- og andrespråk og gjøre fagdidaktiske valg for å legge til rette for tilpassede læringsaktiviteter som skal fremme elevenes muntlige og skriftlige språkutvikling
- kan legge til rette for variert arbeid med skjønnlitteratur og sakprega tekster i tradisjonelle og moderne medium
- kan legge til rette for at elever på trinn 1-7 lærer å lese, skrive og diskutere ulike tekster
- kan bruke relevante metoder og teknologi på måter som fremmer muntlig språkbruk og faglig progresjon i begynneropplæringa og den videre lese- og skriveopplæringen
- kan kartlegge og vurdere muntlige og skriftlige språkferdigheter og kan sette i verk relevante tiltak for tilpasset opplæring

GENERELL KOMPETANSE

Kandidaten

- kan legge til rette for varierte og tilpassede læringsaktiviteter som motiverer eleven til samisk språkbruk, språkrøkt, videre språklæring, og skaper gode vilkår for dybdelæring
- kan legge til rette for kommunikativ samhandling og et læringsmiljø som motiverer til elevene til å aktivt bruke samisk både i og utenfor klasserommet
- kjenner til språkdidaktisk forskning og utviklingsarbeid med et urfolksperspektiv
- kan planlegge, gjennomføre og vurdere faglig og tverrfaglig utviklingsarbeid på trinn 1–7, i samarbeid med andre

NASJONALE RETNINGSLINJER FOR
SAMISK
GRUNNSKOLELÆRERUTDANNING
TRINN 5-10

Samisk 1 og 2

Årstrinn 5 – 10

Faget i utdanningen

Lærerutdanningsfaget samisk, sørsamisk, lulesamisk og nordsamisk er et sammensatt og mangfoldig språk-, kultur- og litteraturfag og en praksisarena for kvalifisert arbeid med språk og tekster fra fortid og samtid. Faget legger et viktig grunnlag for kulturforståelse, danning og kritisk tenkning, særlig gjennom innsikt i hvordan språk og tekster former og blir formet av kulturelle fellesskap. Samiskfaget er sentralt for forståelsen av det samfunnet vi er en del av og må utvikles i tråd med samfunnsutviklingen.

Som språkfag har sørsamisk, lulesamisk og nordsamisk en særegen posisjon. Språk spiller en grunnleggende rolle for kunnskap, kommunikasjon, læring og kritisk tenkning. Det henger slik tett sammen med identitetsutviklingen til den enkelte språkbruker, og med kultur- og samfunnsutviklingen gjennom historien. Samtidig er språket inngangen til aktiv deltagelse i samfunnet, arbeidsliv og demokratiske prosesser. Gjennom arbeid med språk og tekster skal lærerutdanningens samiskfag legge grunnlaget for at studentene på kvalifisert vis kan bidra til at elever blir trygge og aktive språkbrukere, og utvikler språk- og tekstkunnskap tilpasset trinn og alder.

Litterære tekster går i aktiv dialog med kulturens utvikling og spenninger, livsvilkår og tenkemåter. Både fiksjons- og saktekster gir innsyn i kulturelle og historiske referanserammer og innbyr til refleksjon og kritisk tenkning. Skjønnlitteratur har samtidig et særlig potensiale for å styrke innlevelse og empati. Arbeid med tekster i ulike medium og sjangre og fra ulike perspektiver - estetiske, kommunikative, kulturelle og historiske - skal legge grunnlaget for gode tekstvalg og faglig litteraturarbeid som gir elever på trinn 5–10 anledning til både opplevelse og tolkning, nyskaping og kritisk refleksjon.

Å lytte, tale og fortelle, lese og skrive, se og vise er sentrale aktiviteter i all kommunikasjon og læring. Samiskfaget gir spesialisert kunnskap om slike prosesser og god mulighet til å praktisere dem i faglig arbeid. Studentene skal videreutvikle evnen til å vurdere og diskutere egne og andres tekster, og til å bruke relevante tekster og medier i faglig arbeid. De skal lære å forstå hvordan elever på trinn 5–10 videreutvikler grunnleggende muntlig og skriftlig tekstkunnskap, og de skal rustes til fagspesifikk undervisning i lesning, skriving og muntlig aktivitet tilpasset elever med ulik bakgrunn og varierende ferdigheter.

Studentene skal vurderes i samisk. For regler om fritak, se forskrift §5.

Samisk 1

Presentasjon av emnet (30 stp)

Samisk 1 for trinn 5–10 kvalifiserer ikke for samiskundervisning på ungdomstrinnet. De første 30 studiepoengene bør derfor først og fremst rettes mot mellomtrinnet med vekt på innføring i språklige og litterære emner, fagdidaktisk kunnskap og variert arbeid med de grunnleggende ferdighetene, særlig muntlig kommunikasjon og den videre lese- og

skriveopplæringen for elever med samisk som første- og andrespråk. Emnet vektlegger også at studentene skal utvikle sine egne språkferdigheter og sin egen tekstkompetanse og formidlingsevne.

Læringsutbytte for samisk 1

KUNNSKAP

Kandidaten

- har kunnskap om språkene som system og språkene i bruk
- har omfattende kunnskap om barns språkutvikling
- har kunnskap om flerspråklighet og samisk som første- og andrespråk
- har kunnskap om tilegnelse av ordforråd og om metoder som fremmer muntlig språkbruk
- har omfattende kunnskap om muntlig kommunikasjon og den videre opplæringen i lesing og skriving
- har bred kunnskap om metoder i lese- og skriveopplæringen på mellomtrinnet
- har omfattende kunnskap om hva som kjennetegner muntlige, skriftlige og multimodale tekster
- har basiskunnskap om samiske språkbrukeres rettigheter
- har bred kunnskap om sanger, joik, fortellinger, litteratur og andre kulturelle uttrykk som kan brukes i undervisning av barn, unge og voksne
- har kunnskap om samiske læringsmåter og nyttig gjøring av naturen og nærmiljøet som læringsarena

FERDIGHETER

Kandidaten

- kan bruke samisk muntlig og skriftlig, sikkert og selvstendig, i profesjonssammenheng
- kan bruke kunnskap om språk og språkutvikling i språkstimulerende arbeid og kan redegjøre for fagdidaktiske valg som skal fremme muntlig og skriftlig språkutvikling for alle elever
- kan bruke grammatikk- og språkkunnskap, tekst og litteraturkunnskap i egen praksis
- kan planlegge, lede og kritisk vurdere varierte og differensierte læringsaktiviteter, også digitale, som fremmer dybdelæring og utvikling av de grunnleggende ferdighetene
- kan bruke relevante metoder og teknologi på måter som fremmer muntlig språkbruk og faglig progresjon i den videre lese- og skriveopplæringen

- kan gjenkjenne tegn på lese-, skrive- og språkvansker, samt språksperre
- kan kartlegge og vurdere språklige ferdigheter og kan sette i verk relevante tiltak for tilpasset opplæring
- kan legge til rette for variert arbeid med skjønnlitteratur og sakprega tekstar i tradisjonelle og moderne medier
- kan vurdere, tilpasse og lage ulike samiskfaglige læremidler, digitale og andre

GENERELL KOMPETANSE

Kandidaten

- kan legge til rette for at elevane utvikler og videreutvikler grunnleggende språkferdigheter og blir aktive språkbrukere som kan delta aktivt i klasserommet og på andre sosiale arenaer
- kan planlegge og gjennomføre samiskundervisning i sentrale emner og redegjøre for elevtilpassede fagdidaktiske valg
- kan vurdere egen praksis med gjeldende læreplaner, fagkunnskap og fagdidaktisk innsikt som grunnlag
- kan legge til rette for kommunikativ samhandling og et læringsmiljø som motiverer til elevene til å aktivt bruke samisk både i og utenfor klasserommet

Samisk 2

Presentasjon av emnet (30 stp)

Samisk 2 bygger på samisk 1 og omfatter samiskundervisning for trinn 5–10 med vekt på ungdomstrinnet. Emnet gir historisk oversikt og mer omfattende kunnskap om sentrale språklige og litterære emner, fordypet innsikt i aktuelle fagdidaktiske spørsmål og et bedre grunnlag for arbeid med læringsfremmende vurdering og tilpasset samiskopplæring for *alle* elever. Gjennom arbeid med språk og tekster får studentene god mulighet å videreutvikle sine egne språkferdigheter og sin egen tekstkompetanse og formidlingsevne.

Læringsutbytte for samisk 2 (30 stp)

KUNNSKAP

Kandidaten

- har omfattende kunnskap om språkene som system og språkene i bruk
- har omfattende kunnskap om samisk som første- og andrespråk
- har omfattende kunnskap om barn og unges språkutvikling, med fokus på individuelle faktorer i språklæring
- har kunnskap om språkhistorie, språklig variasjon og om andre samiske språk
- har kunnskap om språklig identitet, flerspråklig praksis og språkets stilling i

samfunnet

- har omfattende kunnskap om muntlig kommunikasjon, lesing og skriving og videreutvikling av grunnleggende språkferdigheter
- ha omfattende kunnskap om sanger, joik, fortellinger, litteratur og andre kulturelle uttrykk som kan brukes i undervisning av barn, unge og voksne
- har kunnskap om urfolksdidaktikk, utvidede læringsarenaer og naturen som viktig arena for læring og danning

FERDIGHETER

Kandidaten

- kan bruke kunnskap om grammatikk og språk, tekster og litteratur i egen praksis
- kan bruke kunnskap om første- og andrespråk og gjøre fagdidaktiske valg for å legge til rette for tilpassede læringsaktiviteter som skal fremme elevenes språkutvikling muntlig og skriftlig
- kan bruke relevante metoder og ny teknologi på måter som fremmer muntlig språkbruk og faglig progresjon i den videre lese- og skriveopplæringen
- kan planlegge, gjennomføre og vurdere arbeid med sakprosa og skjønnlitteratur fra ulike perspektiver og for ulike formål, i tradisjonelle og nye medier
- kan legge til rette for at elevene får høre, lese, skrive og diskutere ulike saktekster og skjønnlitterære tekster og tilpasse den videre opplæringen i språklige ferdigheter til elever på ungdomstrinnet
- kan kartlegge og vurdere muntlige, lese- og skriveferdigheter og gi læringsfremmende respons til *alle* elever

GENERELL KOMPETANSE

Kandidaten

- kan legge til rette for varierte og tilpassede læringsaktiviteter som motiverer eleven til samisk språkbruk, videre språklæring, og skaper gode vilkår for dybdelæring
- kan legge til rette for kommunikativ samhandling og språkrøkt som motiverer elevene til å bruke samisk aktivt både i og utenfor klasserommet
- kjenner til fagdidaktisk forskning og utviklingsarbeid og kan drøfte forskningsetiske problemstillinger, også i et urfolksperspektiv
- kan planlegge, gjennomføre og vurdere faglig og tverrfaglig utviklingsarbeid på trinn 5–10, i samarbeid med andre